

Indledning

Historisk set har kilderne i Roskilde haft flere funktioner:

Kilderne leverede frisk vand til drikke for dyr og mennesker samt til madlavning, husholdning og rengøring. Tidligere tiders byliv var meget afhængig af, at der var fersk vand i nærheden af beboelsen i bymidten. Derfor er det naturligt, at der kom bebyggelse på denne grusbanke med de mange kildevæld, som løber fra plateauet omkring bycentrum ned mod fjorden i en østlig og en vestlig strøm.

En del kilder blev opfattet som helligkilder, da det friske vand blev opfattet som helsebringende enten ved at bade i vandet eller ved at drikke det. Af den slags kilder kendes i Danmarks især Kirsten Piils Kilde i Dyrehaven og Helene Kilde ved Tisvildeleje. Tre af Roskildes kilder er kendte som helligkilder.

Større eller flere kilder med stor energi kunne yde tilstrækkeligt vand til at drive vandmøller, først for jordbrugere og møllere, derefter for forskellige håndværkere og til sidst for den tidlige industri. Vi har alle eksempler i Roskilde. I den sammenhæng opstod der normalt mølledamme, som i sig selv havde flere funktioner.

Allerede historikeren Hans Heinrich Behrmann (1769-1836) bemærkede i 1832, at Roskilde er den by nord for Alperne, hvor der er flest kildevæld. I Roskilde er der beskrevet 24 kilder og brønde, hvoraf de 12 kilder er navngivet. Otte af de tilbageblevne kilder fører stadig vand. Roskilde Museum har hidtil påvist 54 brønde inde i byen.¹

Kilderne har haft stor betydning for byens udvikling og opblomstring. De bød på rigeligt og tilgængeligt ferskvand og kunne senere anvendes til at drive vandmøller og senere som drivkraft i en spirende industri.

De bedst kendte kilder findes indenfor Roskilde med Maglekilde og Klosterkilden som de mest vandførende og mest betydningsfulde. Behrmann har beregnet vandmængden fra de fleste kilder: De tre mest vandrige kildevæld er Maglekilde, hvorfra der løb ca. 25.000 liter i timen, Klosterkilden med ca. 14.000 l i timen samt Højbrøndskilden, som afgav ca. 6.500 l i timen. Derefter kommer Helligkorskilden med lidt under 6.000 l, medens de øvrige enten er meget små eller meget svære at måle.²

De naturlige kildevæld i frodige omgivelser i bunden af fjorden har været et oplagt sted at anlægge en boplads, og

Roskilde er således kendt som en af Danmarks ældste byer.

Uden for dette nye magtcentrum fandtes der også kilder. Mod øst Lidtgodt Huse i nærheden af Roskilde Universitet og ved Ladegårdsmøllen ved Ternevej. Mod vest en række kilder på strækningen mod Svogerslev, hvor Svogerslev Mølle også udnyttede kildevand.

I Roskildes omegn var der mange kilder langs østbredden af Roskilde Fjord med de mange skrænter, og mange ses stadig tydeligt. Jyllinge er et godt eksempel herpå. Tilsvarende ses langs med Elverdamsåen mod vest. I det flade land syd og øst for byen er der af gode grunde færre og mindre spektakulære kilder og vandløb.